

КОЙ СЕ СТРАХУВА ОТ СПРАВЕДЛИВИЯ ЕНЕРГИЕН ПРЕХОД И ЗЕЛЕНАТА СДЕЛКА

За Земята
Приатели на Земята България

CEE

**Bankwatch
Network**

Тази публикация е създадена с финансовата помощ на Европейския съюз. Съдържанието на публикацията е единствената отговорност на CEE Bankwatch Network и За Земята и при никакви обстоятелства не може да се счита за отразяващо позицията на Европейския съюз.

Funded by

The RegENERate project has received from the LIFE Programme of the European Union

ЕС ЗА ЗЕМЯТА е независима, неправителствена организация, обединяваща усилията на хора, които работят за създаване на природосъобразен и равнопоставен живот на нашата планета без експлоатация на природата и хората.

Повече за нас може да научите на: www.zazemiata.org

София 1164, ж.к. Лозенец, ул. Кръстьо Сарафов №24, ет. 1

Телефон: 02 943 11 23

www.zazemiata.org

info@zazemiata.org

Печат върху 100% рециклирана хартия

КОЙ СЕ СТРАХУВА ОТ СПРАВЕДЛИВИЯ ЕНЕРГИЕН ПРЕХОД И ЗЕЛЕНАТА СДЕЛКА

След период от над десет години отлагане на реформи в енергийния сектор в които беше пропусната възможността за започване на трансформация в посока намаляване зависимостта от изкопаеми горива и ядрена енергия. Повишаване на енергийната ефективност, децентрализация на производството на електроенергия и достъп до ВЕИ на отделните домакинства с възможност да станат производители на електроенергия.

България е изправена пред опасностите от бърз и болезнен енергиен преход.

Няколко поредни български правителства, не без помощта на синдикатите, предпочетоха да отлагат реформите в енергийния сектор, да отричат намаляването на значението на въглищата и трудностите пред развитието на въглищната индустрия. Те направиха всичко възможно да поддържат в обществото илюзията за липса на алтернатива на въглищата, въпреки ясните европейски и световни тенденции от години.

Няколко поредни български правителства чрез медийна пропаганда налагат в обществото мнението че мерките за енергиен преход и политиките за смекчаване на последиците от климатичните промени са ни наложени от Брюксел и са против нашите национални интереси.

Зелената сделка у нас се използва за примитивна пропаганда от политици и синдикати, за да доказват, че Брюксел иска да остави на улицата хиляди българи, лишавайки ги от работни места във въглищния сектор. Също така злоупотребяват с нея, за да оправдаят липсата на реформи и действия в посока енергиен преход през последното десетилетие.

От десетилетие е в сила негласното споразумение в Националния съвет за тристранно сътрудничество да се игнорират реформите в енергийния сектор, подготовката за енергиен преход и по-амбициозните политики, свързани с промените в климата. Правителства, синдикати и бизнес, представени в този съвет над 10 години, провеждаха в Андрешковски стил политика да оставят в блатото бирника (енергийния преход и реформи, климатични политики) и да продължават да поддържат корупционния модел в енергийния сектор. Сега с „изненада“ откриваха, че въглищната индустрия няма бъдеще и вместо да подкрепят ясен план за енергиен преход, с предизборен плам обещаваха продължаване на работата на въглищната индустрия до 2038-2040 г.

ЕЦ МАРИЦА ИЗТОК - 2 ЕА

Всъщност от проекта за АЕЦ Белене добре знаем, че няколкото политически решения, договори и срокове за строеж на втора АЕЦ нямат особено значение, важна е икономическата логика. Факт е, че няма построен АЕЦ Белене!

Има един верен път за изход от зависимостта от въглища и той е децентрализация на производството на електроенергия, достъп на отделните домакинства и енергийни общности до ВЕИ с потенциал за потребители-производители на собствена енергия от възобновяеми източници и същевременно значително повишаване на енергийната ефективност във всички сектори на икономиката. Избягване на заключващи мегапроекти (или т.н. "фалшиви решения" като инфраструктура за използване на изкопаем газ като "преходно гориво" или технологии за улавяне и съхранение на въглероден диоксид), отклоняващи зна-

чителни публични средства от реалните решения за намаляване отрицателните въздействия от климатичните промени (ВЕИ и енергийна ефективност).

Истината е, че въсъщност все още няма конкретни действия по Зелената сделка, тя е само на хартия, но визията, която е заложена в нея, е за по-чиста околна среда и работни места с достойно заплащане, без избор между труд или здраве, каквато е сега ситуацията в нашата въглищна индустрия.

Всъщност усилията за по-добро качество на труд и живот на българските граждани, грижата за здравето им което включва чисти работни места с достойно заплащане, рехабилитация на земята, чистота на въздуха и опазване на околната среда, е в наш национален интерес, а не се налага „под натиск от Брюксел“.

Европейската зелена сделка е един от най-амбициозните проекти в историята на ЕС. Той е пътна карта с мерки в различни области за превръщането на Европа в първия континент с нулеви нетни емисии до 2050 г. Крайната цел на тази амбициозна визия е да се насърчи икономическото развитие на ЕС, без то да вреди на околната среда и на човешкото здраве. Това изисква фундаментална трансформация на икономиката, на практика е нова индустриална революция-но със стремеж за по-справедливо разпределение на тежестта на прехода и реформите върху различните социални прослойки в обществото. С поставен акцент върху опазването на околната среда и ресурсите на планетата.

ОСНОВНИТЕ ЦЕЛИ НА ЗЕЛЕНАТА СДЕЛКА СА:

- ▶ Стратегия за растеж на ЕС за превръщането му в справедливо и благоденстващо общество.
- ▶ Модерна, ресурсно ефективна и конкурентоспособна икономика без нетни емисии на парникови газове (ПГ) през 2050 г.
- ▶ Повече амбиции в политиките за адаптация към климатичните промени.
- ▶ Снабдяване с чиста енергия чрез извършване на енергийна трансформация и справедлив енергиен преход.
- ▶ Мобилизиране на промишлеността – кръгова икономика, ресурсна ефективност.
- ▶ Строителство и саниране – ефективно, съобразено с повишаването на енергийната ефективност.
- ▶ Екосистеми и биоразнообразие -запазването им с оглед повишаване качеството на живот на хората и правото на чиста околна среда.
- ▶ Продоволствена система – справедлива, екосъобразна, здравословна.

ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ТЕЗИ ЦЕЛИ Е НЕОБХОДИМО:

- намаляване на емисиите на ПГ до 2030 г. с 50-55% спрямо нивото от 1990 г. (40% по Парижкото споразумение);
- чиста, достъпна и сигурна енергетика, приоритет на енергийната ефективност, възобновяемите източници, постепенно извеждане от експлоатация на въглищата чрез справедлив преход, декарбонизация на газовия сектор, интелигентни преносни мрежи
- намаляване на емисиите в транспортния сектор с 90%, прехвърляне на значителна част от сегашните 75% от вътрешните товари от авто към ж. п. транспорта и вътрешните водни пътища;
- приемане на промишлена стратегия за чиста и кръгова икономика;
- мобилизиране на научните изследвания и насърчаване на фокусирани иновации, образование и обучение;
- приемане на пакет от промени и нови правни документи на ЕС до юни 2021 г. за прилагане на европейския зелен преход;
- развитие на технологиите за дългосрочно съхранение на енергия.

Енергийно saniране на съществуващите сгради (битови, комунални, търговски, индустриални) и строителството на нови сгради с близко до нулево потребление.

Според доклада на „Българо-австрийска консултантска компания“ АД в България от saniране се нуждаят 703 978 жилищни сгради от общо 1 365 898 броя.

ПОВОД ЛИ Е ПОВИШЕНАТА ЦЕНА НА ЕНЕРГИЯТА ПРЕЗ ЕСЕНТА НА 2021 г. ЗА СПИРАНЕ НА РАБОТАТА ПО ЗЕЛЕНАТА СДЕЛКА?

Важен фактор за високата цена на изкопаемия газ в Европа е зависимостта ѝ от Газпром. Русия от години използва енергийните доставки за Европа като оръжие за политически и икономически натиск. За съжаление, не беше научен урокът от газовата криза през 2009 година, когато бяха спрени доставките на изкопаем газ през Украйна за част от европейските страни, включително и България. Българските политици не реагираха и оставиха страната единствена в ЕС в пълна зависимост от руските доставки.

Липсата на обща енергийна политика на Европейския съюз също е фактор за пови-

шените цени на изкопаемия газ в момента. От години големите държави в ЕС предпочитат да се договарят поотделно с Газпром, за да получат по-ниски цени, оставяйки по-малките страни на милостта на руснаците. Разбира се, в случая Газпром защитава своите интереси и не можем да ги обвиняваме за това, но е редно да бъдем взискателни към европейските лидери как отстояват интересите на всички държави членки. При преговори от името на близо 500 милиона потребители цените със сигурност щяха да бъдат по-ниски.

Време е да се покаже европейската солидарност на дело, а не само с лозунги.

ПРОИЗВОДСТВОТО НА ВЕИ ЕЛЕКТРИЧЕСТВО ИМА ЛИ ВЛИЯНИЕ ВЪРХУ ПОВИШЕНИТЕ ЦЕНИ НА ТОКА ЗА КРАЙНИЯ ПОТРЕБИТЕЛ?

За съжаление, в България ВЕИ имат малък дял в производството на електроенергия и по тази причина участват с нисък процент при формирането на цените. Примерите от Европа в тази енергийна криза са, че в момент, когато цените на изкопаемите горива (въглища, газ) се увеличиха многократно, именно енергията, произведена от ВЕИ, запази стойностите си.

Този ценови шок на енергията произведена от газ и въглища за пореден път ни показва, че разчитайки на изкопаеми горива, поставяме икономиката в позиции както на несигурност и зависимост от непредвидими пазари, така и на политически и икономически интереси, върху които нямаме контрол.

Според Международната енергийна агенция именно скоковете в цените на изкопаемите горива, а не цената на въглеродните емисии и използването на възобновяема енергия, са главните виновници за високите енергийни разходи на ЕС. Настоящата енергийна криза е категорично доказателство, че изкопаемите горива вече са ненадеждни. Това, на което можем да разчитаме обаче, са възобновяеми енергийни източни-

ци – слънчеви централи и вятърни паркове, които са евтини, бързо се изграждат и са разположени в ЕС.

В момента има достатъчно производство за задоволяване на вътрешните нужди и за износ. Имаме и голям, неразработен потенциал за ВЕИ и енергийна ефективност във всички сфери на икономиката. Но трябва да се промени мисленето за България като за енергиен остров. Ние сме част от свободния европейски пазар и можем, както да изнасяме, така и да внасяме електроенергия според моментната ситуация с цените.

С вече закъснелите промени в законодателната рамка и облекчаването на административни процедури енергийните граждани (просъюмъри) енергийни общности ще имат все по-съществена роля в производството на електроенергия в близкото и по-далечно бъдеще. В контекста на развитие на "умни енергийни мрежи" с висок дял на ВЕИ гражданите ще могат да помогнат и за повишаване гъвкавостта на енергийната система чрез оптимизация на потреблението (т.н. demand response management).

Тази криза с високите цени на енергията е възможност да се ускори преходът към ВЕИ. Напомня ми на примера с енергийната криза от 70-те години на XX век, когато страните от ОПЕК вдигат неколkokратно цените на петрола. Тогава Дания използва изкопаеми горива за 90% от производството си на енергия. Вследствие на кризата решават да променят тази си зависимост, като сега там над 50% се произвежда от слънце и вятър.

Цената на изкопаемите горива има ключова роля в настоящата енергийна криза. Със сигурност инвестирането във ВЕИ и технологии за съхранение на енергията ще бъде водещо в близките години. Още повече, че ще има допълнителни средства от Плана за възстановяване, Модернизационния фонд, фонда за Справедлив преход, териториалните планове.

Чрез целенасочена политика за подкрепа повишаване енергийната ефективност и достъпа на домакинствата и малките и микропредприятия до ВЕИ за собствено производство, в комбинация с възможността да отдават “излишна” енергия обратно в мрежата, при повишаващи се цени на електроенергията ще позволи в кратки срокове инвестицията да се възстанови и в рамките на още 12-15 г. да се произвежда “безплатна” слънчева енергия. Това е и реална мярка срещу енергийната бедност, като са възможни и синергии с публични сгради под формата на енергийна общност (ВЕИ кооператив).

Със сигурност делът на ВЕИ в енергийния микс ще нараства с тенденция между 2040-2050 година да бъде възможно 100% задоволяване на енергийните ни нужди от ВЕИ.

МЕХАНИЗМЪТ ЗА СПРАВЕДЛИВ ПРЕХОД (МСП)

За съжаление, в България ВЕИ имат малък дял в производството на електроенергия и по тази причина участват с нисък процент при формирането на цените. Примерите от Европа в тази енергийна криза са, че в момент, когато цените на изкопаемите горива (въглища, газ) се увеличиха многократно, именно енергията, произведена от ВЕИ, запази стойностите си.

Този ценови шок на енергията произведена от газ и въглища за пореден път ни показва, че разчитайки на изкопаеми горива, поставяме икономиката в позиции както на несигурност и зависимост от непредвидими пазари, така и на политически и икономически интереси, върху които нямаме контрол.

Според Международната енергийна агенция именно скоковете в цените на изкопаемите горива, а не цената на въглеродните емисии и използването на възобновяема енергия, са главните виновници за високите енергийни разходи на ЕС. Настоящата енергийна криза е категорично доказателство, че изкопаемите горива вече са ненадеждни. Това, на което можем да разчитаме обаче, са възобновяеми енергийни източници – слънчеви централи и вятърни паркове, които са евтини, бързо се изграждат и са разположени в ЕС.

В момента има достатъчно производство за задоволяване на вътрешните нужди и за износ. Имаме и голям, неразработен потенциал за ВЕИ и енергийна ефективност във всички сфери на икономиката. Но трябва да се промени мисленето за България като за енергиен остров. Ние сме част от свободния европейски пазар и можем, както да изнасяме, така и да внасяме електроенергия според моментната ситуация с цените.

С вече закъснелите промени в законодателната рамка и облекчаването на административни процедури енергийните граждани (просъмъри) енергийни общности ще имат все по-съществена роля в производството на електроенергия в близкото и по-далечно бъдеще. В контекста на развитие на "умни енергийни мрежи" с висок дял на ВЕИ гражданите ще могат да помогнат и за повишаване гъвкавостта на енергийната система чрез оптимизация на потреблението (т.н. demand response management).

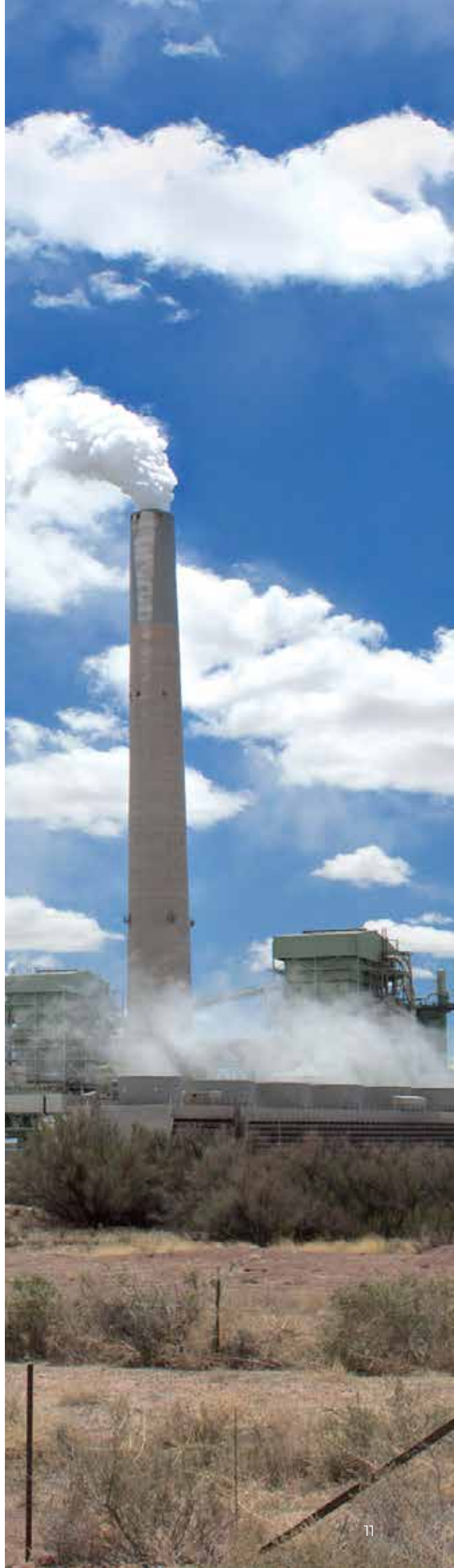
МСП е ключов инструмент, гарантиращ, че преходът към неутрална по отношение на климата икономика се осъществява по справедлив начин, за да няма изоставени. Въпреки че всички региони ще се нуждаят от финансиране, Механизмът ще предос-

тавя целева подкрепа за периода 2021-2027 г. в най-засегнатите региони, за да се смекчат социално-икономическите последици от прехода.

МСП ще генерира необходимите инвестиции в подкрепа на работниците и общностите, които разчитат на веригата за създаване на стойност, свързана с изкопаемите горива. Той ще допълни съществения принос от бюджета на ЕС, предоставян чрез всички пряко свързани с прехода инструменти.

МСП ЩЕ ИМА ТРИ ОСНОВНИ ИЗТОЧНИКА НА ФИНАНСИРАНЕ:

1. Фонд за справедлив преход (ФСП), който ще получи средства от ЕС в размер на 7,5 милиарда евро, в допълнение към предложението на Комисията за следващия дългосрочен бюджет на ЕС. За да се възползват от своя дял от Фонда, страните членки в диалог с Комисията ще трябва да определят допустимите територии чрез специални териториални планове за справедлив преход. Те ще трябва и да се ангажират да допринасят за всяко евро от ФСП с едно евро от средствата от Европейския фонд за регионално развитие и Европейския социален фонд, както и да предоставят допълнителни национални ресурси. По този начин ще се осигури финансиране в размер между 30 и 50 милиарда евро, което ще мобилизира още инвестиции. Чрез Фонда ще се предоставят предимно безвъзмездни средства на регионите. С тях ще се помогне на работниците да развият умения и компетенции за пазара на труда на бъдещето, както и на МСП, стартиращите предприятия и инкубаторите, за да създадат нови икономически възможности в тези региони. С Фонда ще се подкрепят и инвестициите в прехода към чиста енергия, например в областта на енергийната ефективност.
2. Специална схема за справедлив преход в рамките на InvestEU за мобилизиране на инвестиции в размер до 45 милиарда евро. Целта е да се привлечат частни инвестиции, включително в устойчива енергия и транспорт, които да са от полза за тези региони и да помогнат на техните икономики да намерят нови източници на растеж.
3. Механизъм за отпускане на заеми за публичния сектор с ЕИБ, подкрепен от бюджета на ЕС, за мобилизиране на инвестиции в размер на 25-30 милиарда евро. Той ще служи за отпускането на заеми в публичния сектор, например за инвестиции в топлоснабдителни мрежи и саниране на сгради. Комисията ще представи законодателно предложение за създаването му през март.

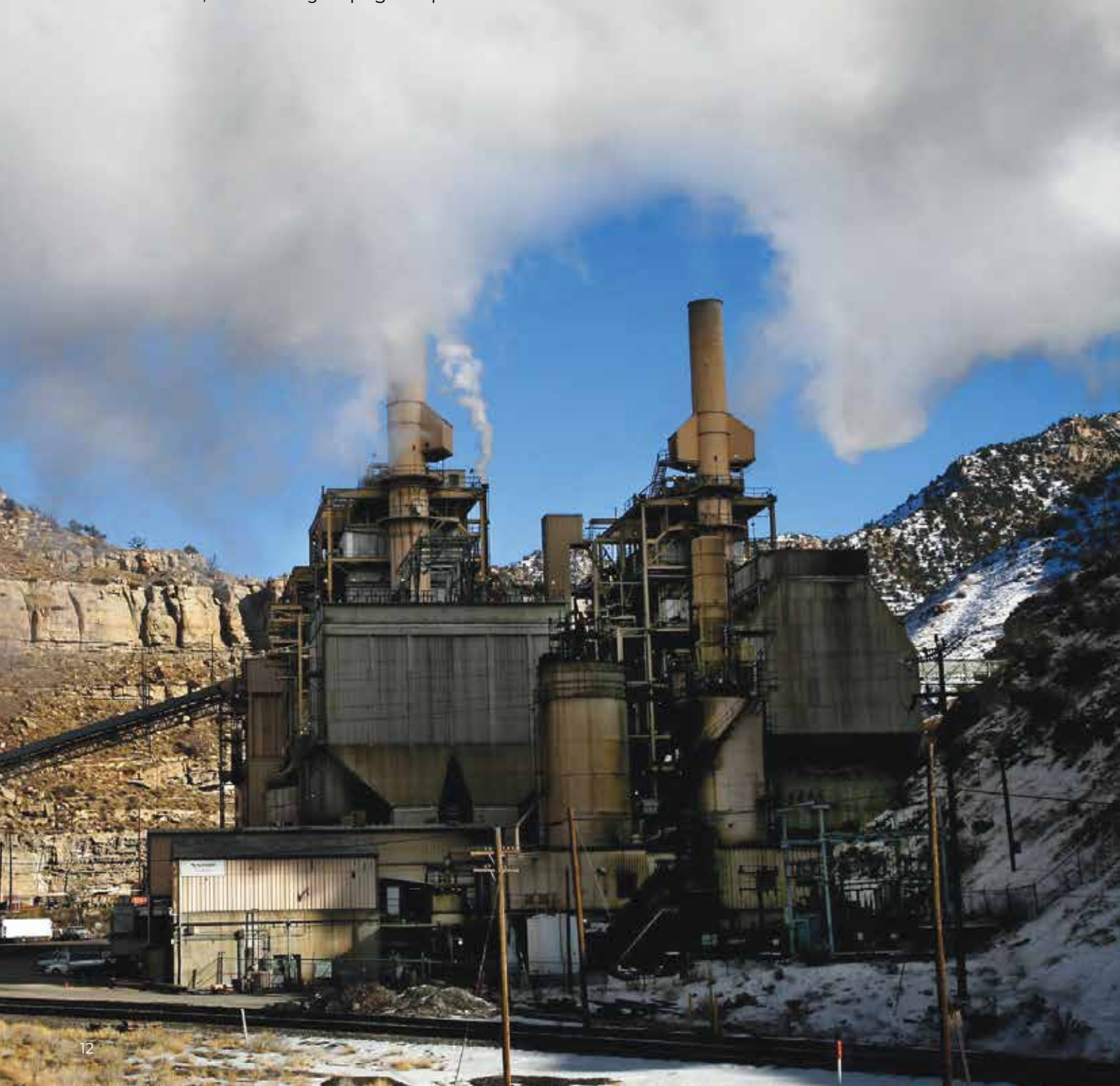
Европейският парламент одобри създаването на Фонд за справедлив преход, чрез който да се компенсират действията за постигане на климатична неутралност на икономиката на ЕС до 2050 г.

Един от бенефициентите на Фонда за справедлив преход е и България. Очаква се да получим 1,3 млрд. евро, чрез които да се компенсират действията за да се справи с отката от възлищата като източник на енергия.

Фондът за справедлив преход ще бъде ключов инструмент за подкрепа на териториите, които са най-силно засегнати от прехода към неутралност по отношение на климата, както и за предотвратяване

на увеличаването на регионалните различия. В нашата страна това са регионите на Стара Загора, Перник и Кюстендил (Бобов дол).

Основната му цел ще бъде да се смекчи въздействието на прехода чрез финансиране на диверсификация и модернизация на местната икономика и чрез смекчаване на неблагоприятните последици за заетостта. Разбира се тези региони ще бъдат засегнати в различна степен, в Перник и Бобов дол възлищата играят много по-малка роля за местната икономика и за заетостта на населението. В района на Стара Загора във възлищната индустрия са заети между 12 000-23 000 души.

Инвестициите в изкопаеми горива нямат бъдеще и не могат да бъдат част от дългосрочната политика на страната. България трябва да даде приоритет на възобновяемите енергийни източници (ВЕИ), а подкрепата за изкопаем газ, въглища и нефт трябва да бъде спряна.

Въпреки политическата криза в страната и провежданите повече от година протести срещу корупираното управление на страната, въпреки проведените два парламентарни избори през 2021 година. Все още е явна нагласата на енергийните олигарси, част от политиките, бизнеса и синдикатите да продължат практиката на политическото договаряне „на тъмно“.

Да продължи насочването на обществени средства към замърсяващи изкопаеми горива като замяната на въглища с изкопаем газ или скъпи и ненужни съоръжения за улавяне и съхранение на CO₂.

Ако продължи липсата на прозрачност при вземането на решения ще бъде пропуснат огромен шанс за справедлив енергиен преход с помощта на Планът за възстановяване и устойчивост, Фондът за справедлив преход, Модернизационния фонд, териториалните планове както и с другите еврофондове.

Липсата на прозрачност беше демонстрирана от правителството и при Българския план за реформи на енергийния пазар.

НАЦИОНАЛЕН ПЛАН ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И УСТОЙЧИВОСТ (НПВУ)

По него работиха администрациите на две правителства, едно редовно до 4.2021 и едно служебно до средата на октомври 2021.

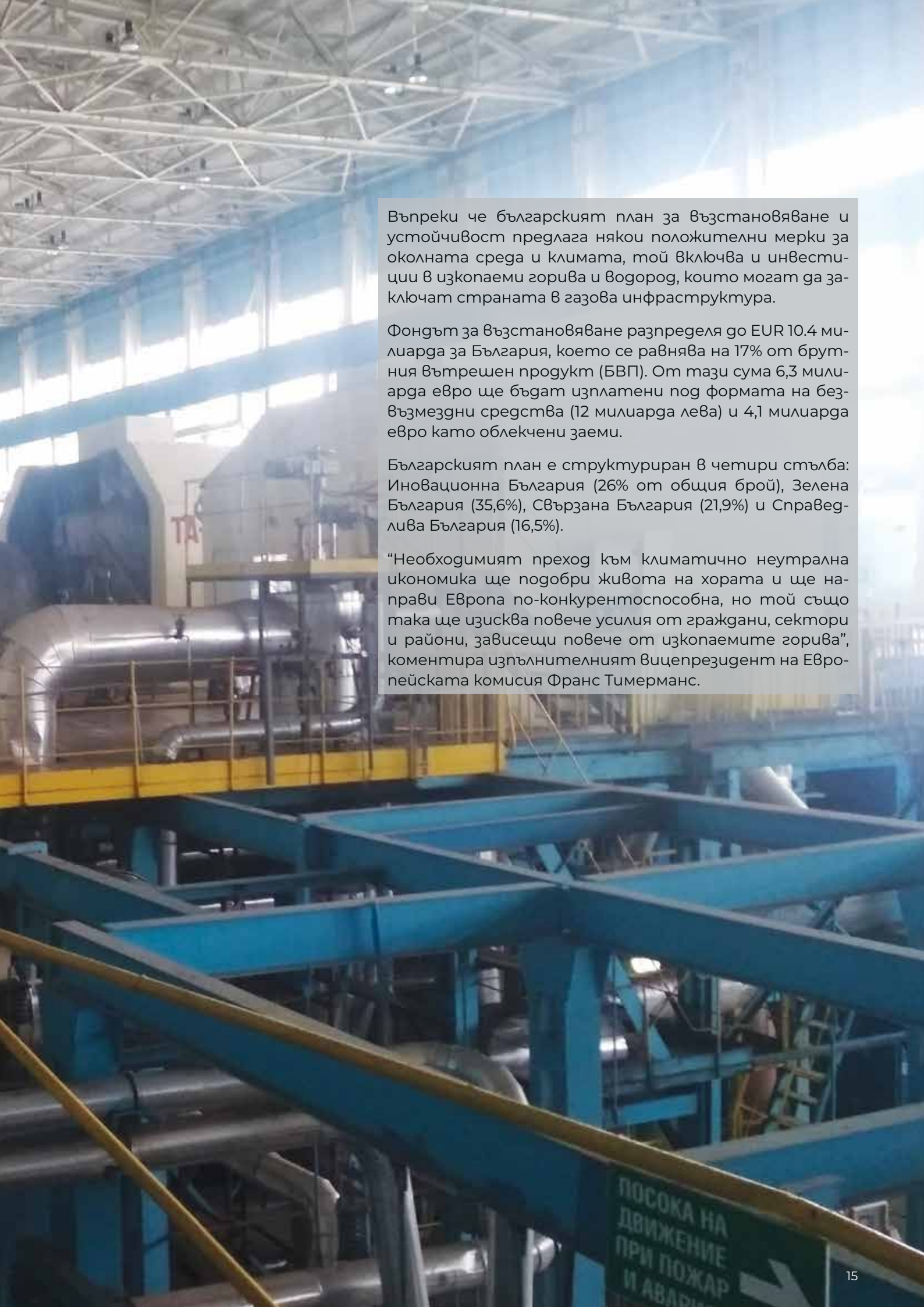
За съжаление се предлага план за финансиране на отделни проекти, които нямат обща философия за енергийна и икономическа трансформация. Това показва липса на визия за бъдещето и мислене на парче.

Българският НПВУ не разглежда използването на средствата като заеман капитал (публичен дълг) на ЕС. Как се очаква България да допринесе за връщане на този публичен дълг обратно трябваше да е важна водеща нишка при одобряването на проектите – тяхната икономическа целесъобразност и да отговарят на критериите за енергиен преход към чисти технологии и зелени производства.

Общите ни впечатления са, че в плана попадат предимно отдавна планирани и належащи проекти. Т.е. неща, които в по-голямата си част щяха да се случат така или иначе – с бюджетни или европейски средства. Има реален риск с тези нови средства от ЕС да се освободи допълнително ресурс от националния бюджет, който както всички знаем, се харчи далеч по-непрозрачно. Ако това се случи, е възможно ефектът за устойчивото развитие постигнат по линия на плана и европейските фондове, да бъдат неутрализиран от други проекти и харчове, които няма да отговарят на правилата за устойчивост.

Новата зелена тема „водород“ е напразен опит за добавяне на модерност към морално остарелия Национален план за възстановяване – много приказки, малко съдържание, обслужващ същите олигарси, целящ да им осигури достъп до фондовете за енергийна трансформация на ЕС.

Проектите за зелен водород в НПВУ – нека се обвържат с ЕК инициативата за Водороден гръбнак на ЕС – понеже на картата с проектите за Hydrogen backbone липсваме до 2040г. Предпочитаме България да е част от концертирани международни инициативи, които ще държат на по-високи стандарти и прозрачност в една толкова нова и ключова инициатива. И напомняме, че НПВУ е с финансиране до 2025 г. Много водородни технологии няма да са пазарно развити до тогава, така че не бива да правим огромно впускане във водородни приключения без предварителен разчет. Че предварителен разчет няма, е ясно от проекта, който предвижда да свърже с газопроводи всички централи от комплекса Марица Изток.

Въпреки че българският план за възстановяване и устойчивост предлага някои положителни мерки за околната среда и климата, той включва и инвестиции в изкопаеми горива и водород, които могат да заключат страната в газова инфраструктура.

Фондът за възстановяване разпределя до EUR 10.4 милиарда за България, което се равнява на 17% от брутния вътрешен продукт (БВП). От тази сума 6,3 милиарда евро ще бъдат изплатени под формата на безвъзмездни средства (12 милиарда лева) и 4,1 милиарда евро като облекчени заеми.

Българският план е структуриран в четири стълба: Иновационна България (26% от общия брой), Зелена България (35,6%), СВързана България (21,9%) и Справедлива България (16,5%).

“Необходимият преход към климатично неутрална икономика ще подобри живота на хората и ще направи Европа по-конкурентоспособна, но той също така ще изисква повече усилия от граждани, сектори и райони, зависещи повече от изкопаемите горива”, коментира изпълнителният вицепрезидент на Европейската комисия Франс Тимерманс.

За Земята
Приятели на Земята България

www.zazemiata.org